

מ-ב-1

אמר רבי יהושע: אף אם תחמיץ החלה, לא יעבור על שום איסור בכך. כי לא זה הוא חמץ שמוזהרין עליו **ב"בל יראה" וב"בל ימצא"**.

לפי שחלה היא ממתנות כהונה, והיא שייכת לשבט הכהנים, ואינה ממונו של בעל העיסה המפריש אותה, ואף אינה ממון מוחלט של הכהנים, שהרי עדיין לא קיבלוה לידם.

ולאור זאת אפשר להסביר את דברי רבי יהושע בשני אופנים:

א. אין אדם מישראל עובר על המצאות חמץ של ישראל אחר ברשותו.

ולכן אין בעל העיסה עובר על השהיית החלה המחומצת ברשותו, היות שהיא שייכת לכהנים ואין הוא בעליה.

וכמו כן אין הכהנים עוברים עליה מפני שעדיין לא קיבלוה, ואין היא נחשבת לחמץ הנמצא ברשותם של הכהנים.

ב. לעולם עוברים בכל יראה גם על חמץ השייך לישראל אחר.

אך כל זה אם יש לחמץ בעלים מוחלטים.

אבל לחלה אין בעלים מוחלטים, שהרי היא שייכת לשבט הכהנים ולא לכהן מסוים, ועדיין לא הגיעה לידיו. ולכן אמר רבי

יהושע שלא זה החמץ שמוזהרים עליו, כי על חמץ שאין לו בעלים מוחלטים אין עוברים בכל יראה, לא הכהנים שהם הבעלים הבלתי מוחלטים, ולא הישראל המשהה ברשותו חמץ שאין לו בעלים מוחלטים [עיינין היטב בלשונו של רש"י!]⁽¹⁾.

אלא, מפרישתה לחלה, ומניחתה עד הערב. ואז ישרפנה. **ואם החמיצה החלה — החמיצה, ואין בכך כלום.**

גמרא:

שנינו במתניתין: רבי אליעזר אומר: לא תקרא לה שם עד שתאפה.

אמר רבי יהושע: לא זה הוא חמץ שמוזהרין עליו **ב"בל יראה" וב"בל ימצא"**.

והוינן בה: **לימא** רבי אליעזר ורבי יהושע — בהגדרת הבעלות הנובעת מהזכות של **טובת הנאה** בממון, **קמיפלוגי**.

כי למרות שמתנות כהונה בעיקרן הן ממון הכהנים, ולמרות שאסור לישראל לקבל ממון מהכהן עובר נתינת המתנות, בכל זאת זכאי הישראל להפיק ריוח ממוני מועט מהמתנות.

שהרי בידו של הישראל ליתן את מתנות הכהונה לאיזה כהן שיבחר בו.

בהטלה לצונן. מיהו בדיעבד, שפיר דמי.

1. רש"י. ומזה שהוצרך להוסיף "אינה של חברך", משמע כשיטת הגהות הגר"א [תמג סקי"א], דעובר אף על חמץ של ישראל אחר הנמצא ברשותו.

דמהני הטלה לצונן למנוע את החימוץ. אלא נחלקו באם צריך להגיע לכך. ובדיעבד אם קראה לה שם, אף לרבי אליעזר תטיל לצונן. **תוספות**.

והרא"ש כתב, דסבר רבי אליעזר דלכתחילה עדיף שלא תקרא שם. שמא לא תזהר יפה

ורבי יהושע סבר: טובת הנאה אינה ממון. שאין הזכאות הזאת מגדירה את ישראל כמי שיש לו בעלות מסוימת בחלה. הלכך, אינו עובר עליה בפסח.⁽⁴⁾

ודחינן: לא בהכי פליגי.

אלא, דכולי עלמא סברי שטובת הנאה אינה ממון.

והכא בהגדרת הבעלות מכח האפשרות הנקראת "הואיל" — קמפילגי.

דרבי אליעזר סבר כי למרות שעתה אין החלה נחשבת ממון ישראל, מכל מקום חשובה היא כשלו לענין "בל יראה", היות ואמרין⁽⁵⁾ (6) "הואיל" (7) ואי בעי איתשיל עלה⁽⁸⁾ — ממוניה היא!.

והיינו, שנחשבת החלה לממונו משום שבידו להפקיע ממנה את שם החלה ולהשיבה לבעלותו.

וכמו כן רשאי ישראל אחד לומר לישראל חבירו: קח לך סלע, ובשכר זאת תן את כל תרומותיך לנכדי, בן בתי, שהוא כהן.⁽²⁾

ונמצא, שיש לישראל הזדמנות לקבל ממון עבור זכותו להחליט לאיזה כהן הוא יתן את המתנות, ודבר זה נקרא "טובת הנאה".

ובמשמעות הבעלות הנובעת מטובת הנאה זו נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע.

רבי אליעזר סבר: טובת הנאה שיש לישראל בחלה זו, מחשיבה כאילו יש לו בה בעלות מסוימת של ממון.⁽³⁾

ומכח הבעלות המסוימת הזאת הוא עובר עליה ב"בל יראה". כי די בבעלות מסוימת שכזאת כדי לקרוא בחמץ הזה — "שלך" אי אתה רואה.

ולכן סובר רבי אליעזר כי אין לעיסה תקנה אחרת, אלא רק לקרות לה שם חלה לאחר האפיה.

3. ולכאורה הוא תימה, הרי שום כהן לא יתן לו דמים בעבורה. שהרי אסורה היא בהנאה. וצריך לומר, דאחר שחייבה התורה ב"בל יראה" ועשתה את החמץ ברשותו אף שהוא אסור בהנאה, גם לענין טובת הנאה חזינן כאילו היה חמץ זה מותר בהנאה. שפת אמת בשם החידושי הרי"ם.

עוד כתב ליישב, דכיון דעד החימוץ היא מותרת, ויכול לעכב את חימוצה על ידי הטלה לצונן, עדיין יש לו בה טובת הנאה. לפיכך אסור לו להביאה לידי חימוץ, אף דלאחר שתתחמץ כבר לא תהיה לו בה טובת הנאה. ואף דבאים כאחד האיסור וההיתר, אסור.

4. והקשה השאגת אריה, דמדברי הגמרא בכבא

או שהוסיף כן כדי לתת טעם, למה אף הכהנים אינם עוברים עליה. רש"ש.

2. רש"י. ובנדרים [פד ב] איתא בפירוש המיוחס לרש"י, ד"טובת הנאה" פירושה, שיכול ליתן את המתנה למי שמחזיק לו טובה.

ונראה, דבשני פירושים אלו תליא מחלוקת הראשונים בגדר טובת הנאה. דשית הרשב"א בקידושין [נח ב], דאין כל המתנה נחשבת לממון הישראל. אלא רק בערך שוויות טובת ההנאה. וכן משמע מדברי התוספות בכבא מציעא [ו ב]. והריטב"א כתב דמשום טובת ההנאה, נחשבת המתנה כולה לממון הישראל. אבני נזר [אבן העזר, סימן תנו].

שיולד בו איסור חדש דטבל. ואין האיסור ההוא נמצא עתה. וודאי אין לומר משום הואיל, דיחשב כאילו נמצא איסור זה כבר מעכשיו.

7. והקשו תוספות, אמאי אינו עובר על חמץ של גבוה? הא אי בעי מיתשיל עליה. ותירצו, מדכתיב ביה "קודש לה", החשיבו הכתוב לממון גבוה, אף דאית ביה "הואיל". עוד תירץ ר"י, דלאחר שבא ההקדש ליד הגזבר תו לא מהניא ביה שאלה.

ואין להקשות, אכתי נימא "הואיל ואי בעי פריק ליה", משום דהפדיון הוא כקנין מחודש. ואטו נחשוב חמץ של נכרי לחמץ ישראל משום דאי בעי יכול לקנותו ממנו?!

עוד תירץ, דלא שייך בחמץ הקדש הואיל ואי בעי פריק ליה, משום שנתחמץ ונאסר. ושום אדם כבר לא יפדנו. וצריך עיון, דאם כן אמאי סבירא ליה לרבי אליעזר הואיל ומיתשיל עליה? והרי כיון שנתחמץ ודאי לא ישאל עליה.

ויש ליישב, דכיון דעד שלא נתחמץ חשיבא כשלו משום הואיל, אסור לו להחמיצה. ואפילו שלאחר החימוץ לא הוי שלו, באין כאחד הם. שפת אמת.

והוסיף, דלפי זה יש לומר דבסברה זו גופא פליגי רבי אליעזר ורבי יהושע.

8. כן היא הגירסא לפנינו. אבל רש"י בסוף סוגיין כתב דאין לגורסה. משום דאין שייך הואיל בדבר שאינו שלו, להחשיבו כשלו. אלא הכי גרסינן: רבי אליעזר סבר, אמרינן הואיל. ורבי יהושע סבר, לא אמרינן הואיל!

ולא נאמר ההואיל לענין "בל יראה", אלא לענין אם מותר להאפותה ביום טוב. דרבי אליעזר סבר, מותר לאפותה. ואף דאיכא חדא דלא חזיא ליה, אמרינן דכל חדא וחדא חזיא ליה. הואיל ואי בעי בצע פורתא מכל אחת

מצינא [יא ב] עולה, דסבר רבי יהושע "טובת הנאה ממון". דאיתא התם דהקנה רבן גמליאל לרבי יהושע מעשר ראשון בקנין אגב. וקאמר התם דדוקא אם "טובת הנאה ממון" חשיב הישראל כבעלים להקנות את המתנות באגב. ואם כן, קשיא מדידה אדידיה.

ויש ליישב על פי האמור [בהערה 3], דדוקא בחמץ ליה לרבי יהושע "טובת הנאה אינה ממון", משום שאסור בהנאה. רש"ש.

ויעיון שם בחידושי רבי שמעון שקאפ שכתב ליישב, דשני ענייני "טובת הנאה" שונים הם.

5. והקשה שער המלך [פרק ג מהלכות יום טוב הלכה ט], הלא אין נשאלים על הנדרים ביום טוב שלא לצורך יום טוב.

ויש ליישב, דאף זה הוא צורך יום טוב, כדי שלא יעבור על "בל יראה". וכיון דמותר לשאול, שוב מותר לאפות אף בלא שאלה, משום הואיל. אור גדול.

6. והקשו התוספות, אי אמרינן "הואיל", אמאי אין יוצא במצת מעשר שני לרבי מאיר [לעיל לח א], משום שממון גבוה הוא? נימא הואיל ואי בעי מיתשיל עליה, שפיר קרינן ביה "מצתכם".

ותירצו, מדכתיב ביה "קדש לה", החשיבו הכתוב ממון גבוה, אף דאית ביה הואיל.

ויעיון בקהלות יעקב שהוכיח מקושייתם דלא כהשאגת אריה [המובא בהערה 9] שכתב, דלא חשיב כשלו ממש על ידי ההואיל. דאם כן, לא הקשו מידי. שהרי במצה בעינן שלו ממש.

עוד יעיון בשער המלך [פרק ו מהלכות חמץ ומצה הלכה ח] שנתקשה בדבריהם, מה מהני במצת במעשר שני "הואיל ואי בעי מיתשיל"? והרי אם ישאל על המעשר, שוב יחזור להיות טבל. ואין יוצאים בטבל.

ואין דבריו מובנים. דהרי לעת עתה המעשר מותר. ואם ישאל עליו יחזור להיות שלו, אלא

ולכן, לדעתו מותר לאפות מן העיסה לחמים לחמים, על אף שאחד מן הלחמים אינו ראוי לאכילה כיון שהוא עתיד להיות מופרש לחלה טמאה.

שהרי בכל לחם אפשר לומר שלא זה הלחם שיופרש לחלה, וגם אם הוא יופרש לחלה הרי בידו להשאל עליה.

והואיל ובידו להשאל עליה ולהחזירה להיות חולין, ולהתירה להאכל בטומאה קרינן בה כבר עתה כאילו היא ראוייה לאכילה. ולכן אפייתה — מלאכת "אוכל נפש" היא.

אפשרות זו קיימת על ידי שישאל עליה אצל חכם, ויעקור את שם החלה שחל בדיבורו. כי כשם שחכם מתיר את הנדר, כן הוא מפקיע כל קדושה שנעשית על ידי דיבור בפה, כהקדש ותרומה וחלה.

ועל ידי ה"שאלה", חוזרת העיסה —

א. להיות טבל.

ב. לבעלות הישראל.⁽⁹⁾

ולכן, עוד קודם שנשאל על הפרשת החלה קרינן בה "שלך אי אתה רואה"⁽¹⁰⁾.

נדר, סימן שנו. ויעוין שם בתירומו.

והנראה בתירוץ קושיית השאגת אריה, דאף אם על ידי ה"הואיל" נחשבת החלה לשלו, מכל מקום אין היא ברשותו. שהרי אכתי ממון כהנים היא. ולא גרע מגזל, שאינו ברשות הבעלים משום קנייני הגזילה שיש לגזלן. ואף שיכול להוציאו בדיינים, אינו ברשותו ואינו יכול להקדישו או למוכרו. וכל דבר שאינו ברשותו, אינו יכול להפקירו, כדאיתא בקצות החושן. קהלות יעקב.

10. ואף דאיתא ביומא [סב ב] דלכולי עלמא לא אמרין "הואיל" בדבר שאינו מחוסר מעשה, סבר רבי אליעזר דשאלת חכם לא נחשבת למעשה, אלא דיבור בעלמא. רבינו דוד.

והמאירי כתב, דשאלת חכם נמי חשיבא כמחוסרת מעשה. אלא סבר רבי אליעזר, דלחומרא אמרין הואיל אף במחוסר מעשה.

[ובכך יישב את קושיית רש"י, אמאי לרבי אליעזר לא תקרא שם קודם אפיה, משום הואיל ואי בעי מיתשיל עלה. דהא לקולא לא אמר רבי אליעזר "הואיל" זה.

ומקור חילוקו בין קולא לחומרא, הוא מדברי

ואחת. ורבי יהושע לית ליה הך "הואיל".

[ולא פירש למה לרבי אליעזר עוברים עליו. ויעוין ברבינו פרץ שהבין מדברי רש"י, שאף לרבי אליעזר אינו עובר עליו. ולא קאמר אלא דמותר לאפותה. ותמה עליו מברייתא מפורשת לקמן [מח א], דמפורש התם, דלרבי אלעזר עוברים עליה. ויעוין בשאגת אריה סימן עז שעמד על זה.

9. והקשה השאגת אריה [סימן עז], הרי יכול להפקיר או לבטל את החלה, ושוב לא יעבור עליה. ואף דאחר זמן איסורו שוב אין החמץ ברשותו להפקירו, יפקירנה קודם שתחמיץ.

ותירץ, דלא מהני הפקר לחלה, משום שאינה שלו. וכל מה שעובר עליה הוא רק משום טובת ההנאה, או משום "הואיל". והא דאמרין "כדידיה דמי", אין הכוונה שהוא שלו ממש. אלא שיש לו בו צד זכות, וסגי בזה לעבור עליו ב"בל יראה".

ודבריו תמוהים. דאי טעמא דרבי אליעזר הוא משום "הואיל ואי בעי מיתשיל עליה", למה לא יהני הפקר לזה? והרי אם ישאל ויעקור את שם החלה למפרע, גם הפקרו יחול למפרע. אבני

ואינה ממונו. ולא קרינן בה "שלך אי אתה רואה". הלכך אינו עובר על חימוצה.

אך אסור לו לעשות מהעיסה לחמים ולאפותם, היות ואחד מן הלחמים אינו ראוי לאכילה כי הוא עתיד להיות מופרש כחלה טמאה, שדינה לשריפה, ולא אמרינן הואיל שהוא יכול להשאל עליה הרי היא כאילו ראויה לאכילה.

ומביאה הגמרא ענין נוסף שנחלקו בו אמוראים בענין "הואיל".

איתמר: האופה מיום טוב לצורך יום חול –

ומה שאמר רבי אליעזר "לא תקרא לה שם עד שתאפה", אינו אלא לרווחא דמילתא. שכל היכא שאפשר לאפות ביום טוב בלא להשתמש בהיתר "הואיל" עדיף טפי, שלא להזדקק להיתר זה.⁽¹¹⁾

וכיון שסבר רבי אליעזר שאפשר להפריש חלה אחת על כל הלחמים אף לאחר האפיה [על ידי שמצרף את כולם בסל אחד⁽¹²⁾], לא יקרא לה שם עד לאחר האפיה.⁽¹³⁾

ורבי יהושע סבר: לא אמרינן "הואיל" ואי בעי מיתשיל עלה – ממוניה היא. אלא, כל זמן שלא נשאל בפועל, עדיין חלה היא,

לא אמרינן. תוספות יום טוב.

12. רש"י. ומשמע מדבריו, דבלא צירוף סל אין יכול להפריש מלחם אחד על חברו, אפילו שגילושו יחד.

ולא נראה כן לריב"א. אלא לא בעינן צירוף סל כי אם בלחמים שבאו משתי עיסות נפרדות, שלא היה בכל אחת מהן שיעור חלה. שעל ידי צירוף הסל הם מתחייבים בחלה. אבל אם כבר נתחייבה העיסה, יכול להפריש מלחם אחד על השאר. ולא בעינן אלא הקפה [נגיעה] של כולם יחד, כדי לתרום מן המוקף, כמו בתרומות ומעשרות. תוספות.

והוכיח כן הרא"ש מהא דאיתא לקמן [מח ב] דאף התנור מצרפן. והרי אין דרך להפריש בעודן בתנור, אלא לאחר שהוציאן. ואף שבשעת הפרשה אינם מצורפים, סגי בכך שצורפו קודם לכן. ואם כן, כל שכן דצירוף דלישה מהני אף לאחר שהפרידם באפיה.

13. רש"י. ופירש רשב"א בדבריו, דכיון שסופו לצרף בסל וליטול אחת על כולן, נמצא דמצה אחת מהן אינה ראויה. ואין ההיתר אלא משום

הגמרא לקמן [סב א] בדעת רב חסדא. אך יעוין במלחמות ה', שמיאן בחילוק זה. ותמה, וכי "הואיל" דין ספק הוא, דאזלינן ביה דוקא לחומרא? ופירש דברי הגמרא שם בענין אחר.

11. רש"י. והקשו תוספות, הרי אף אם לא קראה שם קודם האפיה, בעינן לטעמא דהואיל. שהרי תזדקק להפריש לבסוף מצה אחת לחלה. ונמצאת אותה חלה נאפית שלא לצורך. אלא היינו טעמא, הואיל וכל חדא וחדא חזיא ליה על ידי שתפריש מעט מכל אחת. ואם כן, למה התיר רבי אליעזר לעשות כן? הלא אפשר לה בלא הואיל, על ידי הטלה לצונן.

ואומר ר"י, דהכי עדיף טפי מהטלה לצונן. משום דחיישינן שמא לא תזהר בזה יפה, ואתא לידי חימוץ.

ועוד יש לומר, דדוקא על "הואיל" ואי בעי למיתשיל עליה" לא סמכינן לכתחלה. משום שהוא הואיל דלא שכיה. וכן מוכח מהא דאין אפית לחם הפנים דוחה יום טוב. ולא אמרינן ביה "הואיל" ואי בעי פריק ליה".

וראיתם מהתם תמוהה. שהרי כבר כתבו בדבור הסמוך [יעוין בהערה 7], ד"אי בעי פריק"

הזאת להאכל ביום טוב עצמו.
ומפרשת הגמרא את יסוד מחלוקתם:

רב חסדא אמר "לוקה", כי הוא סובר שלא אמרינן "הואיל ומיקלעי ליה אורחים ביום טוב, חזי ליה". אלא, כיון שבפועל אין מצויים לו אורחים, לא חשיבה האפייה צורך יום טוב, אלא צורך חול.⁽¹⁵⁾

רב חסדא אמר: לוקה על עשיית מלאכה ביום טוב, לפי שלא הותרה מלאכת אוכל נפש אלא רק לצורך יום טוב, ולא לצורך חול. וכיון שכבר גמר לאכול את סעודת היום טוב, שוב אין הפת שאופה עתה עומדת להאכל בו ביום.⁽¹⁴⁾

רבה אמר: אינו לוקה, שהרי עומדת הפת

שום צורך מיפטר. אבל לצורך חול מיגרע גרע. וילפינן לה מ"והכינו את אשר יביאו", דאין יום טוב מכין לחול.

15. ואין לוקה לרב חסדא, אלא אם כן לא באו אורחים עד לסוף היום. אבל אם לאחר שבישל נודמנו אורחים, אינו לוקה. דאיסוריה מיתלא תלי וקאי, עד שיבורר אם יבואו אורחים. מאירי. וצריך עיון בדבריו מהא דאיתא במנחות [סד א], דהשוחט שני תמידין בשבת, חייב חטאת על השני. ואפילו אם אחר כך נשפך הדם של הראשון, לא אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע. דשחיטתו היתה לצורך.

ולוא דבריו היה נראה לומר, שאם לכתחלה אפה על הספק שמא יבואו אורחים, לכולי עלמא אינו לוקה. ופליגי רק היכא דלא חשב על דעת כן, אלא אפה לצורך חול. וסבירא ליה לרבה, דאין לחייבו משום המחשבה גרידא. ורב חסדא סבר, דעל ידי המחשבה יכול המעשה להשתנות מהיתר לאיסור. ולא הותרה המלאכה אלא כשעשאה במחשבת אוכל נפש. ולפי זה, אף אם לבסוף יבואו אורחים יתחייב לרב חסדא. קובץ שיעורים.

[וגם המאירי עצמו כתב, שאם יאמר בפירוש שעושה לצורך מחר, ילקה לרב חסדא, אפילו שעדין לא אכל סעודת יום טוב, וראוי הוא לו לבו ביום. אלא שהביא בשם רוב המפרשים דאין לוקה בזה לכולי עלמא.]

הואיל ואי בעי יבצע מכל אחת פורתא. ואם כבר קרא לה שם צריך לומר בזה עוד הואיל [הואיל ואיבעי מיתשיל עלה]. ותרי "הואיל" לא אמרינן. והקשה, אם כן אמאי מתירים לה לבסוף ליטול אחת על כולן? הא אפשר לה בלא "הואיל". על ידי שבפועל תפריש מעט מכל חלה וחלה. והיכא דאפשר בלא הואיל עדיף טפי. ותירץ, דלא הטריחו חכמים לעשות כן. **תוספות.**

[ועיון בקרבן נתנאל שכתב ליישב, דלכתחלה יש להפריש אחת שלימה. כדכתיב "תרימו חלה". וכן משמע מרש"י בדף מח ב, שכתב "עושה חררה קטנה אצל חררה גדולה". אמנם מרש"י משמע דקודם שתקרא לה שם לא בעינן להואיל כלל. משום שכל אחת ואחת לכשעצמה, ראויה לאכילה. משום שיש לומר עליה, שלא היא זו שתופרש לבסוף. ותליא בפלוגתא דרמי בר חמא ורב פפא לקמן [מח א]. מהרש"ל ומהרש"א.]

14. ומכאן הקשו התוספות [ביצה יב א] לשיטת רש"י, דלמאן דאמר "מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך", אין צריך צורך כלל. דאם כן, אף בלא טעמא דהואיל יש להתיר אפיה מיום טוב לחול.

והביא השער המלך [פרק א מהלכות יום טוב הלכה ד] בשם הר"ן לתרץ, דדוקא בלא

שהתחיל להכין את צורכי השבת עוד בערב יום טוב, התירו לו להמשיך בהכנתם אף ביום טוב, שאין זו תחילת ההכנה אלא המשכה.

וגם רבה ידע את הדין של עירובי תבשילין.

אלא ששאלתו היתה על יסוד ההיתר של האפיה מדאורייתא, כי ההיתר של עירוב תבשילין, שאינו אלא מדרבנן, בא להתיר איסורים מדרבנן, ואינו יכול להועיל לאיסור תורה.

ותשובתו של רב חסדא, לפי הבנתו של רבה, היתה, שתקנת עירוב תבשילין מועילה אפילו כדי להתיר איסור תורה.

ועל כך תמה רבה:

אמר ליה רבה: וכי משום עירובי תבשילין,

ורבה אמר "אינו לוקה"⁽¹⁶⁾ דאמרינן: הואיל ואילו מיקלעי ליה אורחים ביום טוב,⁽¹⁷⁾ ראויה הפת הזאת להאכל על ידם בו ביום, לכן חשובה אפייתה כצורך יום טוב.⁽¹⁸⁾

אמר ליה רבה לרב חסדא: לדידך, דאמרת "לא אמרינן הואיל" – היאך אופין מיום טוב לצורך השבת הסמוכה לו?

בשלמא לדידי, שאני סובר דאמרינן "הואיל ואילו מיקלעי ליה אורחים ביום טוב", נמצאת האפיה צורך אותו היום.

אלא לדידך – מאי איכא למימר?

אמר ליה רב חסדא: התירו לאפות מיום טוב לשבת, משום עירובי תבשילין! שמניחים מערב יום טוב, פת ותבשיל לצורך השבת, והוא קרוי "עירוב תבשילין". שעל ידי

שמתחדש בשעתו. ובשעת עשיית האיסור, עדיין לא נתחדש היתר זה.

ומעין זה כתבו האבני נזר [סימן תטז] ועוד רבים מן האחרונים ליישב קושית תוספות, דלא אמרינן הואיל בדחוייה, אלא בהותרה. אך לפי זה צריך עיון בקושית הגמרא [בעמוד ב] מדם ציפור. ויעוין במגיה שם שהאריך בזה.

18. ואם תאמר, התניא בשבת [צה א], הרודה חלות דבש - שגג בשבת, חייב חטאת [משום תולדת קוצר]. הזיד ביום טוב, לוקה ארבעים - דברי רבי אלעזר! ואמאי לוקה? לימא הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים חזי ליה. ואף חכמים אין פוטרים, אלא משום דסברי דלא חשיב הדבש כמחובר.

ויש לומר, כגון שהדביש הדבש ואינו ראוי לאכילה.

16. ואף רבה לא אמר, אלא דאינו לוקה. אבל לכתחלה אסור להכין לחול מטעם הואיל. שהרי אף מיום טוב לשבת אין אופין בלא עירוב תבשילין. ונתבאר להדיא בברייתא [ביצה כו ב], שהוא כדי שלא יאמרו שאופין מיום טוב לחול. אלמא, איסורא ודאי איכא. בעל המאור.

17. ואם תאמר, אם אמרינן "הואיל", בטלת כל מלאכת שבת. שהרי לעולם יש לפטור משום "הואיל והוא ראוי לחולה שיש בו סכנה". ויש לומר, דכיון דלא שכיח כלל, לא אמרינן "הואיל". תוספות.

והמהר"ם חלאווה תירץ בזה, דשאני יום טוב, דמותר כל היום במלאכת אוכל נפש. אלא שאם לבסוף הוברר שלא היה בו צורך אוכל נפש, איגלאי מילתא למפרע שבאיסור נעשה. אבל בשבת, האיסור קיים. והיתר פיקוח נפש הוא זה

לבישול זה, שדוקא משום שהוא צורך השבת התירוהו. ושוב לא יבואו להתיר אף מיום טוב לחול. (20)

איתביה רבה לרב חסדא מהא דתניא:

בהמה המפוכנת, שאם לא ישחטנה בו ביום, תתנבל ותיאסר באכילה – **לא ישחיט** אותה ביום טוב **אלא** אם כן נשאר עדיין זמן במשך היום שיש בו **כדי שיכול לאכול ממנה כזית צלי מבעוד יום**.

כלומר, אפילו אם נותר מהיום רק זמן מועט כדי לאכול את אותו הכזית על ידי צלי [שהוא המהיר שבבישולים], מותר לשחטה. דבכהאי גוונא חשיבא השחיטה כצורך יום טוב. אבל אם אין שהות ביום לאכול ממנו כלום, צורך חול הוא, ואסור.

ומשמע, שדי בכך שמבחינת הזמן הוא יכול **לאכול ממנה כזית**. ואף על גב דלא בעי [שאינו צריך] **למיכל ממנה בפועל**, נמי חשיב צורך יום טוב.

שאינם אלא תקנת חכמים, **שרינן בישול מיום טוב לשבת שהוא איסורא דאורייתא!** (19)

אמר ליה רב חסדא: לא לזאת כיוונתי.

אלא, **מדאורייתא צורכי שבת נעשין ביום טוב** אף בלא עירוב תבשילין!

שהרי כתיב "אך אשר יאכל לכל נפש, הוא לבדו יעשה לכם". וכשם שלצורך יום טוב הותרה מלאכת אוכל נפש ביום טוב, כן הותרה לצורך השבת. לפי ששבת ויום טוב קדושה אחת הן, לפי שגם יום טוב קרוי "שבת".

והא שאין אופים מיום טוב לשבת, **רבנן הוא דגזרו ביה גזירה שמא** אם נתיר לאפות ביום טוב לשבת, **יאמרו גם שאופין מיום טוב לחול**. ולצורך חול, ודאי איסור דאורייתא הוא.

וכיון דאצרכיה רבנן לעשות עירובי תבשילין מערב יום טוב, אית ליה היכרא

שכן הכנה בידים, שאסורה. אבל משום "עשיית מלאכה ביום טוב", ליכא אפילו לרבה.

אבל **התוספות** בביצה [ד ב] כתבו, דלא שייך איסור הכנה אלא בדבר שלא היה כלל בעולם. כגון ביצה שנולדה ביום טוב. אבל בישול ואפיה לא מיקרו הכנה. שהרי הדבר היה בעולם, ולא היה מחוסר אלא תיקון בעלמא. ולשיטתם בהכרח אסר רבה משום איסור עשיית מלאכה. **אחרונים**.

20. ולא אסרו אלא להתחיל ביום טוב. אבל אם התחיל מערב יום טוב, אינו אלא כגומר והולך. רש"י, ביצה כז ב.

עוד איתא שם, דאסמכוה אקרא ד"את אשר

אי נמי, ברודה סמוך לשקיעת החמה, שאין שהות ביום טוב לאוכלו.

ולתירוץ זה אתי שפיר נמי מה שאמר רבה בריש ביצה, "אין יום טוב מכין לשבת". וקשה, הלא אית ליה הואיל. ולהאמור, יש לומר דמירי בסוף היום טוב, שכבר אין שהות להנות מההכנה ביום טוב. **תוספות**.

19. ומדברי הרמב"ן במלחמות ה' עולה, דסבירא ליה לרבה דאין צרכי שבת נעשים ביום טוב, משום איסור הכנה. שאין יום טוב מכין לשבת. וכל שהוכן ביום טוב לצורך שבת נאסר בשבת, ואפילו על ידי הכנה דממילא. כגון ביצה שנולדה ביום טוב, שהיא אסורה בשבת. וכל

מהא דתנן: לחם הפנים נאכל ליום תשעה מאפייתו, או לעשרה ימים, או לאחד עשר יום מאפייתו. לא פחות ולא יותר.

כיצד? — כדרכו, בכל ימות השנה, הרי הוא נאכל לתשעה ימים מאפייתו. והרי הוא נאפה בערב שבת לפי שאין אפייתו דוחה את השבת. ובשבת מסדרים אותו על שלחן הזהב. ונאכל בשבת שאחריה לתשעה ימים מאפייתו.

ואם חל יום טוב להיות בערב שבת, הרי הוא נאפה בערב יום טוב, ביום חמישי. לפי שאין אפייתו דוחה יום טוב. ומסדרין אותו בשבת, ונאכל לשבת שאחריה, שהיא לעשרה ימים מאפייתו.

ואם שני ימים טובים של ראש השנה חלו קודם השבת, בימי חמישי ושישי, הרי הוא נאפה מערב ראש השנה, שהוא ביום רביעי. ונסדר בשבת. ונאכל לשבת שאחריה, שהיא לאחד עשר יום מאפייתו!

לפי שאינו דוחה לחם הפנים באפייתו — לא את השבת, ולא את היום טוב. ולעולם הוא נאפה מערב שבת או מערב יום טוב.

ואסיק רבה לקושייתו: ואי אמרת "צורכי שבת נעשים ביום טוב" מן התורה, אמאי לא דחי לחם הפנים באפייתו יום טוב? והלא צורך השבת היא! שהרי לחם הפנים נאכל על ידי הכהנים בשבת הבאה.

ואף שבגבולין אסרו חכמים לאפות מיום טוב לשבת, אין זה אלא שבות. ובמקדש לא גזרו משום שבות.

ואסיק רבה לקושייתו: בשלמא לדידי, דאמרי "הואיל", אף הכא אמרינן הואיל ואי בעי למיכל בו ביום מצוי אכיל. ומשום הכי ישחוט, כי לא צריך שיהיה צורך היום בפועל, אלא די בכך שיש אפשרות לאוכלו בו ביום.

אלא לדידך, דאמרת "לא אמרינן הואיל", אלא בעינן צורך היום בפועל — אמאי ישחוט? והרי כבר אכל את סעודתו, ואינו צריך לאכול עוד.

אמר ליה רב חסדא: משום הפסד ממונו מותר לו לשחוט, שאם לא ישחטנה, תמות ותיאסר.

אמר ליה רבה: וכי משום הפסד ממונו — שרינן ליה לעבור על איסורא דאורייתא של "לא תעשו כל מלאכה"?

אמר ליה: הכי קאמינא: משום הפסד ממונו — גמר בלבו לאנוס את עצמו ולאכול כזית ממנה מבעוד יום, אף שכבר שבע מאכילה קודמת. שהרי יודע הוא שאם לא יאכל ממנה, תיאסר עליו השחיטה, ויפסיד את הבהמה.

זכיון שגמר בלבו לאכול כזית מבעוד יום, נחשבת השחיטה כשחיטה לצורך יום טוב. שהרי אי אפשר לאכול מהבהמה כזית בשר בלא שחיטה.

איתביה רבה לרב חסדא, על מה שאמר ש"מדאורייתא צורכי שבת נעשים ביום טוב":

חצירות. ששניהם עשויים להיכר. והשיגו הראב"ד: הטעם הזה לנערים. ואינו כן. אלא קרוי כן משום שמערב צרכי שבת וצרכי יום טוב לעשותם יחד!

אפו אפו, ואת אשר בשלו בשלו". אין אופין אלא על האפוי, ואין מבשלין אלא על המבושל! וכתב הרמב"ם בפרק ו מהלכות יום טוב הלכה א, דנקרא "עירוב" משום דדמי לעירובי